

בין תיקון הקליפות ל'שגועון בעלמא'

ההקפדה על 'גוף נקי' כמקרה מבחן

ליחסי חסידות והלכה

איריס בראון (הויזמן)

המאמר דן בסוגיית 'גוף נקי', או איסור השהיית הנקבים (כלומר הדרישה שאדם ירוקן את מעיו כדי שלא ייזקק לנקביו בתפילה), ובוחר אותו כמקרה מבחן למתח בין הלכה, קבלה וחסידות. במעמדו ובתפיסתו של איסור זה חלה תמורה מראשית החסידות ועד ימינו, הן במישור של השיח שבו מתנהל הדיון ההלכתי הן במישור הנורמטיבי המהותי. במישור של השיח שבו מתנהל הדיון, מוקד הדיון בחסידות המוקדמת הוא בטעם הקבלי למצווה, ואילו בחסידות המאוחרת הדיון חוזר אל השיח ההלכתי ואל הטעמים הבריאותיים והרציונליים של המצווה. במישור הנורמטיבי, עברה החסידות מן התביעה המחמירה והקיצונית של גוף נקי (שברוחה הורה הבעש"ט כי לעולם יהיה אדם 'משולשל תמיד') אל עבר שורת הדין של ההלכה הפסוקה ואף אל הקו המקל שלה.

שינוי זה יש בו כדי ללמד על השינוי ההיסטורי ביחסה של תנועת החסידות אל ההלכה ואל החריגה אל מעבר לה, וכן הוא משקף את המודעות הגוברת והולכת של המנהיגים החסידים להשלכותיהם המסוכנות של מנהגים שאומצו או 'הומצאו' בראשית החסידות. בה בעת הוא עשוי ללמד גם על המתח שניעור במקרים מסוימים בין צדיקי החסידות, שרצו להחזיר את חסידיהם אל הנורמה ההלכתית הטרומ־חסידית, לבין כמה מן החסידים עצמם, שביקשו לשמר את המנהג של רבותיהם ושל אבות החסידות.

ד"ר איריס בראון (הויזמן), הקריה האקדמית אונו, בית הספר למדעי היהדות, קמפוס ירושלים, רח' אגודת הספורט 2, הגן הטכנולוגי, מלחה, ירושלים 9695102, ומרכז אקדמי אשקלון, המכללה

האקדמית אשקלון, רחוב יצחק בן-צבי 12, אשקלון 7810902

irisbrownh@gmail.com